

וכיון שהם קדושים קדושת דמים, ודמיה עתידין להיקרב, הילכך: **עושיין תמורה**, כמבואר במסכת תמורה [כא] שקרבן העומד לרעייה, עושה תמורה.

ומועלין בה, מפני שהיא קדושה קדושת דמים⁽³⁴²⁾.

גמרא:

הגמרא מבררת: **מאי שנא רישא, דלא קא מיפלג, ומאי שנא סיפא דקא מיפלג**⁽³⁴³⁾, כלומר, למה שנתה אותם המשנה בשתי בבות, שלש הראשונות ואחר כך שתי האחרות, ולמה לא נשנו חמשתן ביחד⁽³⁴⁴⁾?

אם כיפרו הבעלים⁽³³⁹⁾ לאחר שנמצאה הראשונה, **תמות**. הואיל ודחיה בידים. וכן ולד חטאת ותמורת חטאת וחטאת שמתו בעליה, כולן ימותו.

וכל אחת מחמש החטאות **אינה עושה תמורה**, ולא נהנין מדרבנן, ולא מועלין, מדאורייתא אין בהם דין מעילה, כמבואר.

יא-א ובלו שתי האחרונות, **אם עד שלא כיפרו הבעלים**, כלומר, לא רצו להתכפר באחרת, ונמצאה הראשונה, ואינו יכול להקריבה, מפני שעברה שנתה או מפני שהיא בעלת מום, והואיל ולא דחאה בידים ולא הקריב אחרת תחתיה, **תרעה עד שתסתאב**, שיפול בו מום **ותמכר** [ובנמצאת בעלת מום, תמכר מיד⁽³⁴⁰⁾] **ויביא**⁽³⁴¹⁾ **בדמיה בהמה אחרת** לחטאתו.

ממנה דין מיתה, כנ"ל.

339. גירסת רש"י ראה בהערה הקודמת.

340. כן כתבו רש"י ותוס' ועוד ראשונים.

והתוס' מפרשים עוד, שיתכן שנמצאת עם מום **עובר**, ומיד נדחית מהקרבן מזבח, ותרעה עד שיפול בו מום קבוע.

וכבר העיר החק נתן שבגמרא תמורה [שם] דנה הגמרא במום עובר, עיין שם בפירוש"י ותוס'.

341. גירסת השיטה מקובצת.

342. כן כתבו המיוחס לרש"י ורבינו גרשום. וכתב האחיעזר [חלק שני סימן מו] שבודאי אין כוונתם לומר שיש עליה רק קדושת דמים, וכידוע, יש הרבה חילוקי דינים בין מעילה בקדושת הגוף לבין קדושת דמים, כמבואר

בפרקים הבאים, כגון לגבי דין מועל אחר מועל [מבואר לקמן] ולגבי דבר שאין בו שוה פרוטה [מבואר בהערה 5],

אלא, כתב האחיעזר, שמפני שיש להקדש צורך בה לדמיה, לא פקעה ממנה קדושתה קדושת הגוף.

וראיתו היא, הלא עתה אין לה שווי ממון עד שתסתאב, אלא שהיא דבר הגורם לממון, והרי קיימא לן [פסחים כט] שדבר הגורם לממון אינו כממון, ואם תמצי לומר שקדושתה היא קדושת דמים, למה מועלין בה עד שיפול בו מום? ועיין שם שמאריך.

343. גירסת השיטה מקובצת. ובגמרא תמורה: **מאי טעמא לא תני להו גבי הדדי, אלא פליג להו?**

344. כן פירש רש"י במסכת תמורה וכן פירשו התוס'. ועיין חק נתן.

בהם. משנתנו נשנית במסכת נזיר [כד ב] והובאה במסכת מנחות [ד ב], ומתפרשת כאן על פי פירוש רש"י שם.

נזיר בגמר נזירותו בטהרה מביא שלשה קרבנות: חטאת, עולה ושלמים⁽³⁴⁶⁾.

המפריש מעות לנזירותו, והמעות היו "סתומין", כלומר, שלא פירש אלו לחטאת ואלו לעולה ואלו לשלמים⁽³⁴⁷⁾, מכל אותן המעות **לא נהנין**, אסור להנות, מפני שיש בהן דמי עולה האסורה בהנאה⁽³⁴⁸⁾, **ולא מועלין**, הנהנה מהם לא מעל, ואינו משלם לא חומש⁽³⁴⁹⁾, ואינו מביא אשם מעילות, **מפני שהן ראויין לבוא כולן שלמים**, דבכל מעה ומעה שבהן יכול להביא בהם שלמים⁽³⁵⁰⁾, ובשלמים הרי אין מועלין, כדין קדשים קלים לפני זריקת דמים, כמבואר

ומתצינן: **כי רישא פסיקא ליה**, הדין הוא החלטי, ולעולם ימותו, ואפילו לא כיפרו באחרת, ואילו **סיפא לא פסיקא ליה**, אינו מוחלט שימותו, אלא אם נתכפרו באחרת. והואיל ודינם אינו שוה, לפיכך חילקתם המשנה לשתי בבות⁽³⁴⁵⁾.

ומקשינן: למה נשנתה המשנה. כאן, **הא תנא ליה [לה] הלא כבר נשנתה, גבי, שם במסכת תמורה?**

ומתצינן: **תנא התם, שם נשנתה משום, דין תמורה**, ודרך אגב שנתה גם דין מעילה. **תנא הכא משום מעילה**, ודרך אגב שנתה גם דין תמורה.

מתניתין:

המשנה ממשיכה לדון בקדשים שאין מועלין

346. וכתב רש"י [שם]: אין המשנה מדברת בנזיר שנטמא, כי נזיר טמא מביא גם אשם, ובמשנה לא מוזכר אשם.

347. כן כתב בפירוש המיוחס לרש"י. ועיין שם במסכת נזיר [פרק ד משנה ד] מה נקרא מעות סתומין. ועיין תוס' יום טוב ורש"י ש.

348. כן כתב רש"י [שם]. וכוונתו, שעל אף שאין איסור מעילה מן התורה, אבל ודאי שישנם איסורים אחרים מן התורה, ועיין בהערה 54, ועיין תפארת ישראל.

349. תפארת ישראל. ועיין בהערה הבאה.

350. כן מפרש רש"י [שם]. והקשה המיוחס לרש"י: מה הטעם לתלות לקולא על כל מעה ומעה, ומדוע לא נתלה לחומרא? ומתוך, שאם

אבל בפירוש המיוחס לרש"י מפרש: למה בשלושת הראשונות לא חילקה המשנה בין כיפרו באחרת לבין לא כיפרו באחרת. ורש"י ותוס' לא פירשו כן, כי בשלש הראשונות לא שייך כלל לחלק בין כיפרו ללא כיפרו. וכן כתב בפירוש ב.

345. עיין שיטה מקובצת, שתירוץ זה אתי שפיר רק אליבא דריש לקיש, הסובר [שם] שדברי המשנה עברה שנתה, היינו אבדה ועברה שנתה, ובה גם חילקה המשנה בין כיפרו ללא כיפרו, אבל החולק עליו [אם יש אמורא החולק עליו!], וסובר, שעברה שנתה מדובר בלא נאבדה, ותמות בין אם כיפרו ובין אם לא כיפרו, לא מתורצת קושית הגמרא, ויקשה למה לא נשנתה עברה שנתה עם שלש חטאות הראשונות?

[אבל עיין ברמב"ם] פרק א מהלכות מעילה הלכה ה' [שבכל ספק מעילה פטור אף מחומש]. וכתב עליו התפארת יעקב, שאין כאן שייכות לדין ברירה. אלא, כיוון שיכול לשנות כל מעה ומעה לשלמים, אם כן, לא נתפס עדיין על המעות שם חטאת. ועיין לקמך הערה 357.

אבל מדברי המיוחס לרש"י לא משמע כן, שהוא מתרץ, כנ"ל, משום חולין בעזרה. משמע שהמעות אכן מעורבים, אלא שיש "לתלות" שמעה זו הוא של שלמים. ואילו לדברי התפארת יעקב אין על כל המעות לא שם חטאת ולא שם שלמים, ואין כאן שום ספק של הכנסת חולין לעזרה

וכתב במשנת רבי יעקב, שלא שייך כאן דין ברירה כלל. דדוקא אם אכן הפריש בסוף מהמעות לעולה חטאת ושלמים, שייך לומר שהוברר הדבר למפרע שאלו לחטאת ואלו לשלמים. אבל כאן, הרי מעולם לא הגיע לידי ברור.

המשנה למלך [הלכות מעילה פרק ז הלכה ו'] דן אם שייך לומר על המעות ביטול ברוב, דהיינו שמיעוט מעות השלמים בטלים ברוב מעות חטאת ועולה.

ומביא בשם מהר"י אלפאנדארי, להוכיח מכאן שמטבע אינו בטיל מרוב חשיבותו [כמו דבר שבמנין וחתוכה הראויה להתכבד], שאם לא כן, למה אין מועלין, הלא מעות השלמים בטלים ברוב. [ויש כאן אריכות דברים בעצם ההלכה שדבר חשוב אינו בטל, האם הוא מדאורייתא או מדרבנן].

וכתב עליו המשנה למלך, שלא ירד לסוף דעתו, שעד כאן לא מצאנו דיני ביטול, אלא, באיסור מועט הבטל ברוב היתר, ומעולם לא שמענו שרוב איסור יהפוך את מיעוט ההיתר לאיסור. ובפרט לחייבו מלקות כרת או קרבן. וכבר האריכו האחרונים בהלכה זו.

נאמר כן, לא נצא מכלל ספק, שהרי מכל מקום, יש בהן דמי שלמים שאינם בני מעילה, ואם יביאו עליהן אשם מעילות מספק, יצא, שנקל עליו באיסור הבאת חולין בעזרה. וזה לא יתכן שמחומרת מעילה יצא קולא באיסור אחר, לפיכך, אינו מביא קרבן מעילה.

וכתב התוס' יום טוב: ולפי הסבר זה, אם יהנה מכלל המעות, אכן ימעל. וכן כתב הלקוטי הלכות וכן כתב בפירוש ב. אבל הקרן אורה סובר שגם לדעת רש"י לא ימעל בכל המעות, וכן כתב בשושנים לדוד.

וכתב התוס' יום טוב שלא משמע כן מלשון המשנה "ולא מועלין". אלא, כתב התוס' יום טוב, נראה כפירוש התוס', שהטעם שאין מועלין מכלל המעות, הוא, משום שאם הפריש מעות סתומין, יכול להביא מכלל המעות את קרבן השלמים, ויוסיף מביתו מעות לחטאת ועולה. נמצא, שבכל המעות אין מועלין.

וכן כתב הרמב"ם [פרק ד מהלכות מעילה]. ובהערה 357 יתבאר מחלוקת רש"י ותוס' בשם הגרי"ז.

וזה לשון פירוש הרא"ש [נזיר שם] "מפני שראוין לבוא כולם שלמים: שמא ירצה, יקנה בהם בהמה שמינה וגדולה לשלמים, וממעות אחרים יקנה חטאת ועולה. ואין מעילה אלא בדבר שהוא מבורר שהוא קדוש לדבר הראוי למעול בו. [ומדבריו משמע שהוא דין בהלכות "מעילה". ועיין שם [הערה 357] בשם הגרי"ז.

התפארת ישראל הקשה על שיטת רש"י, הסובר שעל כל מעה ומעה יש לומר שהוא של שלמים, הרי קיימא לן שבאיסור דאורייתא אין ברירה, ואם כן, איך שייך לומר שהוברר הדבר שהוא של שלמים. [ולפי פירוש הרא"ש אינה קושיא כלל]. הילכך, כתב התפארת ישראל, שכל הטעם הוא מפני הבאת חולין לעזרה. ואכן, חומש ישלם.

לעיל [ז ב].

ומדמי עולה, יביאו יורשיו עולה⁽³⁵³⁾, ומועלין בהן, במעות, מן התורה⁽³⁵⁴⁾.

מת הנזיר לפני שהביא קרבנותיו, וחיו לו מעות סתומין, יפלו המעות לנדבה, לשופרות, והן תיבות שהיו בבית המקדש, ששם נתנו מעות נדבה⁽³⁵¹⁾, והלכה היא למשה מסיני שמעות סתומין בנזיר שמת, נופלים לנדבה⁽³⁵²⁾.

ומדמי שלמים, יביאו שלמים, ונאכלין ליום אחד, כדין שלמי נזיר [ולא כשאר שלמים הנאכלים לשני ימים ולילה]. ואין טעונין לחם, כשאר שלמי נזיר, משום שנאמר בלחם נזיר [במדבר ו] "ונתן על כפי הנזיר", וכיון שמת אין כאן נזיר⁽³⁵⁵⁾.

ואם היו לו מעות מפורשים, לחטאת לעולה ולשלמים, דמי חטאת ילכו לים המלח, כשם שאילו הפריש חטאת ומת, תמות, כמבואר במשנה הקודמת, כן דמי חטאת הולכות לים המלח. אותן המעות, לא נהנין, אסור להנות מהן מדרבנן, ולא מועלין, ואם נהנה מהן, לא מעל, כמבואר לעיל [ג א] שאין מועלין במעות ההולכות לים המלח, כיון שהולכות לאיבוד ואינן קדשי גבוה.

גמרא:

שנינו: המפריש מעות לנזירתו, לא נהנין ולא מועלין מפני שאין ראויין לבא כולן שלמים.

משמע, שמעות שהופרשו לצורך קרבן, והם

351. ומבואר במסכת שקלים [פרק ו משנה ה'].

352. כן אמרה הגמרא במסכת נזיר [שם] על הקושיא: והלא דמי חטאת מעורב בהן?

והקשו שם התוס': למה לי למימר הלכה היא בנזיר, ולמה לא אמרו "מפני שיכול להביא מכולן עולה", כשם שאמרה המשנה "מפני שיכול להביא מכולן שלמים"? [כנראה, שהקושיא היא לשיטת התוס' לעיל הערה 350] ונקטו התוס' עולה, משום שעולה הוא קרבן חמור יותר לדין זה, מפני שכולה כליל. תוס' יום טוב. ותיצו: עד כאן לא אמרו "מפני שיכול", אלא כשהוא חי, אז יכול לחזור בו ולהביא מכל המעות מה שירצה, ולהוסיף מעות לשאר הקרבנות, מה שאין כן, כשמת. וראה שם תירוץ נוסף.

336 שהטעם בחטאת שמתו בעליה שמתו, מפני שאין כפרה למתים]. וכמו שאמרו במסכת קינים [פרק ב משנה ה]: האשה שמתה יביאו יורשיה עולתה. המיוחס לרש"י.

354. תפארת ישראל. ראה רמב"ם הלכות מעילה [פרק הלכה יג].

355. כן כתבו רש"י ותוס'.

אבל השפת אמת מוכיח שהרמב"ם אינו סובר כן. אלא, היינו טעמא שאינו טעון לחם משום שאין על הקרבן תורת קרבן נזיר, כיון שאינו בעולם, אלא תורת שלמים בלבד.

אם כן, מקשה, למה אינו נאכל אלא ליום אחד, הלא אין דינו כשלמי נזיר, אלא כשאר שלמים הנאכלים לשני ימים ולילה אחד?

ועוד מביא שיטת הרמב"ם [פרק ט מהלכות נזירות הלכה ב] שמותר הנזיר, דהיינו הפריש מעות לשלמי נזיר, ועודנו חי, אלא שנותר מן

353. דעולה דורון בעלמא הוא, ואינה באה לכפרה. [כוונתו, על פי מה שביאר לעיל הערה

המפריש מעות לקינו (356) "קן" הוא תור ובני יונה, אחד לחטאת ואחד לעולה, ומביאים אותו יולדת, מצורע, זב, זבה, נזיר, ועוד. התורים אינם כשרים אלא כשהם גדולים, כשהן כבר צהובין, ואילו בני יונה אינם כשרים אלא כשהם קטנים].

לא נהנין, ולא מועלין במעות אלו, מפני שהן ראויין להביא תורין שלא הגיע זמנן (357)

סתומין, אם מעות אלו ראויין להביא מהן דבר שאין מועלין בו, אין מועלין בהן גם במעות המיועדים לדבר שמועלין בו. ועל הלכה זו מתקיף ריש לקיש.

מתקיף לה ריש לקיש: וליתני נמי, ולמה לא הוסיף התנא של המשנה עוד הלכה דומה לזו:

בהם קדושה זו להיות נאכלים ליום אחד. ומוכיח שם מדברי התורה כהנים כצד השני, שאינו שלמי נזיר, אלא שנאכל ליום אחד מחמת תחילת הקדשו.

גם החזון איש [מנחות סימן לב ס"ק טז] סובר כדברי הגרי"ז דיש לומר שאינו שלמי נזיר, ואף על פי כן, אין נאכל אלא ליום ולילה.

אלא שכתב טעם אחר. על פי המבואר בגמרא זבחים [לו א] שדרשו ממה שנאמר בקרבן תודה [ויקרא ז] "ובשר זבח תודת שלמיו" שקרבן תודה נאכל ליום ולילה. ואמרה שם הברייטא "שלמי נזיר ושלמי פסח מנין" שנאכלים ליום ולילה? "תלמוד לומר שלמיו".

ופירש רש"י, ששלמי פסח היינו חגיגה הבאה עם הפסח [כמבואר במסכת פסחים]. ומוסיף רש"י שאין לומר הכוונה לסתם שלמים, שהרי אמרה התורה במפורש שנאכלים לשני ימים. כלומר, רק שלמים המקוריים נאכלים לשני ימים, ואילו כל שאר השלמים, ובהם שלמים הבאים מחמת נזיר שמת, ואף על פי שהם שלמים ממש, מתרבים מהפסוק "שלמיו", שהם נאכלים ליום אחד.

356. גירסת השיטה מקובצת.

357. עיין לעיל הערה 350, מחלוקת רש"י ותוס', בהסברת טעם המשנה "מפני שהן ראויין

המעות, באלו המעות יקנה שלמים, ושלמים זה, גם כן, נאכל ליום אחד ואינו טעון לחם.

ומבאר על פי מה שדרשו חז"ל שיכול לקבל נזירות על מאה עולות ושלמים. מוכח, שכל מה שנזיר מרבה בשלמים, יש להם דין שלמי נזיר. הילכך, גם בנזיר שמת וגם במותר שלמים, הרי הם נאכלים ליום אחד, ולהם דין שלמי נזיר.

אלא, שלחם מביא רק לקרבן אחד. וכנראה, כוונתו, שהדין של הלחם אינו דין לחם הקרבן, אלא לחם הנזיר, ואף אם מביא מאה קרבנות שלמים, מכל מקום, מביא לחם אחד על נזירותו. הילכך, בנזיר שמת, או מותר נזיר, אינו מביא לחם.

והנה, מה דפשיט ליח להשפת אמת, שלחמי נזיר הוא דין על הנזיר ולא על הקרבן והשלמים הם שלמי נזיר, מסופק בכך הגרי"ז [נזיר שם ובמנחות ד ב].

הגרי"ז חוקר, אם מה שממעות נזיר אינו מביא לחם, הוא, משום שהלחם הוא דין על הנזיר, והואיל ואין כאן נזיר, לכן אין מביאים לחם. כלומר, השלמים עדיין תורת שלמי נזיר עליהם, אלא שאין מביאים הלחם משום שהלחם הוא חובת הנזיר [כדברי השפת אמת]. או, שבאמת אינן שלמי נזיר, ותורת סתם שלמים עליו, ולפיכך אינו מביא לחם, והא דנאכלים ליום אחד, היינו משום שכיון שבתחילה חל על המעות קדושה של דין אכילה ליום אחד, נשאר

וימתין להם עד הגעת זמנן, ובני יונה שעבר זמנן⁽³⁵⁸⁾, ועליהם שנינו [בעמוד ב] שאין מועלין בהם,

ולמה לא שנתה המשנה לדין מפריש מעות לקינו⁽³⁵⁹⁾?

ומתריצין: אמר רבא: אינו דומה מפריש מעות לקינו למפריש מעות לנזירותו, כי במפריש מעות לנזירותו, אמרה תורה: במעות אילו הפתומין "הבא מהן שלמים", הילכך, אמרה המשנה שהמעות מיועדים לשלמים,

לבוא כולן שלמים.

רש"י מבאר, מפני שעל כל מעה ומעה יכול לומר שהוא מן השלמים. ותוס' מבארים, מפני שמכל המעות יכול להביא שלמים, ויוסיף מביתו מעות לחטאת ועולה.

הגרי"ז [נזיר שם ומנחות ד ב] חקר בדעת תוס' שבמעות סתומים יכול להביא מכולן שלמים. האם הוא דין ב"הקדש", כלומר, כיון שלא בירר את המעות עדיין לא נסתיים הקדשו. [עייין שם בהערה 350 בשם התפארת יעקב], ולפיכך לא חל עדיין על המעות דין של קדשי קדשים מחמת מעות חטאת ועולה, שאינם עדיין לא מעות חטאת ועולה ולא מעות של שלמים, אלא, מעות סתומים המיועדים לגמר קדושתן כשפריש מהן המעות לחטאת עולה ושלמים. ובינתיים יש עליהם קדושת מעות סתומין בלבד.

או יתכן לבאר, שבעצם יש כבר עליהם השלמת קדושתם, גם לחטאת ועולה שהם קדשי קדשים, וביין לשלמים, אלא שהוא דין בהלכות מעילה, שכל זמן שלא התבררה קדושתם אינם עדיין בגדר "קדשי ה'" [עייין שם בשם פירוש הרא"ש].

ומבאר, שבחקירה זו נחלקו רש"י ותוס'.

רש"י סובר כצד השני, ומפאת עצם קדושתם הריהם קדושים לגמרי, הילכך כתב שכיון שעל כל מעה ומעה, יש לומר שהוא מן השלמים, ולכן אין כאן דין מעילה. [ולפי ביאור זה, גם אם יהנה מכל המעות לא ימעול, ויתורץ קושית התוס' יום טוב, שמשלשון המשנה משמע שבכל

המעות אין מועלין].

ואילו תוס' סוברים, שמפני שאינם עדיין בגדר גמר קדושתם, ועדיין חסר בהם ההפרשה לחטאת עולה ושלמים, הילכך יכול להביא מכולם שלמים. [וכנראה, כוונתו לבאר, שרש"י חולק על תוס', וסובר שאסור לקנות מכל המעות שלמים, כיון שכבר הוקדשו לחטאת עולה ושלמים, ויש בתוך המעות קדושת חטאת ועולה]. עד כאן ביאור במחלוקת רש"י ותוס'.

אמנם, מסיק הגרי"ז מקושית ריש לקיש, שאין כאן אלא הפקעה מדין מעילה, כצד השני. דבשלמא במפריש מעות לנזירותו, שייך לומר, שכיון שלא פירש, חסר בגמר קדושתם, ואין עליהם דין של קדשי קדשים, אבל במפריש מעות לקינו, לא חסר כלום בעצם הקדשת המעות, וכבר נגמר עצם יעוד הממון למה שהם. אלא שיכול לקנות תורים שלא הגיע זמנם, ולהפקיע מדין מעילה.

מוכח, שהחסרון במעות סתומים, הוא, בדין מעילה שבהן, ובחוסר ודאות שאכן יבואו לידי מעילה.

358. כתבו התוס', מה שאמרה הגמרא "ובני יונה שהגיע זמנן", הוא מיותר, דלעולם לא יהיו ראויין למזבח, מאחר שכבר עבר זמנן. אלא נקטו אותן אגב תורין שלא הגיע זמנן.

359. המשנה למלך [הלכות איסורי מזבח פרק ג סוף הלכה ח] מוכיח מכמה ראיות, שאסור להקדיש מחוסר זמן. על כן, הקשה, על השקלא

החיצונים ושל הפנימים הנשפכין אל יסוד מזבח העולה, היו שותתים ונופלים מן יסוד המזבח על הרצפה] מתערבין באמה [סילון שבעזרה היוצא לנחל קדרון] ויוצאין לנחל קדרון. ונמכרין [הדם] לגננין [בעלי גנות לזבל בהן שדותיהן] ומועלין בהן [אסור ליהנות מהן בלא לשלם לגזברי הקודש].

היינו, שחכמים גזרו איסור מעילה על הנהנה מן הדם, כגון: אם זיבל בו את גינתו, בלי לקנות אותו מן הגזבר (361).

עוד דנה המשנה בנסכי יין הבאים עם קרבנות, אם יש בהן מעילה.

רבי שמעון (362) אומר: **הדם, קל בתחילתו ודחמור בסופו**, כמו שיבואר.

נסכין המורין בתחילתן וקל בסופן (363), כמו שיבואר.

כיצד? **דב, בתחילתו**, תיכף אחרי שחיטת הקרבן (364), **אין מועלין בו** (365), אין בו דין מעילה, כמו שיבואר בגמרא. **יצא לנחל קדרון, מועלין בו** (366).

אבל במפריש מעות לקינו, וכי אמרה תורה: **"הבא תורין שלא הגיע זמנך"** שאינן (360) ראויין למזבח כלל?!

הילכך לא שייך לומר שהמעות "מיועדים" לדבר שאין מועלין בו. וכיון שהן קדשים קדשים, מועלין במעותיהם.

מתניתין:

המשנה דנה בדם הקרבנות מתי אין מועלין בו, וכן ביין של נסכים. והיא המשך למשניות הקודמות ששינונו בהן דין קדשים שאין מועלין בהם.

בגמרא מובאת דרשות הכתובים שאין מועלין בדם. אלא שאסרו חכמים להנות מהן בסופן, כלומר, אחרי שיצאו לנחל קדרון.

וכך שנינו במסכת יומא [נח ב]: "שירי הדם [של חטאות הפנימיות], היה שופך על יסוד מערבי של מזבח החיצון. ו[שירי הדם] של [קרבנות הקרבים על] מזבח החיצון, היה שופך אל יסוד דרומי. אלו ואלו [דמים של

וטריא של הגמרא. הלא אסור לקנות מהם תורין שלא הגיע זמנך?

הקרן אורה מתרץ, שבעופות לא נאמר איסור זה. ולא ביאר הטעם. ועיין בתקנת עזרא לקמן [יב א]. והחזון איש כתב [פרה סימן ג ס"ק ו] דהאיסור להקדיש מחוסר זמן הוא רק במחוסר זמן של תוך שבעה ימים.

360. גירסת השיטה מקובצת.

361. ועיין הערה 371 בשם המאירי.

362. גירסא אחרת: רבי ישמעאל.

363. גירסת השיטה מקובצת.

364. המיוחס לרש"י [דף יב]. ועיין הערה 372.

365. גירסת הגאון יעב"ץ.

366. המיוחס לרש"י מפרש שלכן לא גזרו עליו בעודו בבית המקדש, מפני שאין גזרין גזירה במקדש.

ומבאר התפארת ישראל, שמוכרח לומר כן, שאם נאמר שכבר בעזרה יש בו מעילה, למה אמרה המשנה "קל בתחילתו", וכן כתב בפירוש ב. כלומר, הלא לפני שחיטה מועלין בו [עיין הערה 372].

נפסין, בתחילתן, משהוקדשו עד שנתנסכו, מועלין בהן, מפני שהם קדשי גבוה. ירדו לשיתין [נקב היה במזבח שבו יורדין הנסכין ל"שיתין", דהיינו יסודות המזבח, שהן חלולין ועמוקים מאד⁽³⁶⁷⁾], אין מועלין בהן, מפני שאין בהם שום צורך גבוה⁽³⁶⁸⁾, וכבר נעשית מצותה⁽³⁶⁹⁾. ובגמרא יבואר איך יתכן להנות מהם, הרי הן מתחת למזבח.

שנינו במשנתנו שאין מועלים מן התורה בדם, אלא מדרבנן לאחר שיצא לנחל קדרון. הגמרא דורשת מדרשות הכתובים שאין מועלין בדמים. סוגיא זו מופיעה במסכת יומא [שם] ובשאר מקומות בש"ס, ותתבאר על פי פירוש רש"י שם.

תנו רבנן: מועלין בדמים. דברי רבי מאיר ורבי שמעון. וחכמים אומרים: אין מועלין.

והגמרא מבארת⁽³⁷⁰⁾: עד כאן לא פליגי אלא, אם מועלין בסוף מדרבנן⁽³⁷¹⁾, ולדעת רבי מאיר ורבי שמעון, מועלין, וכמו שאמרה

גמרא:

סוגיא דאין לך דבר שנעשית מצותו ומועלין בו

367. רבינו עובדיה. ויבואר בהערה 388.

368. רש"י סוכה מט א

369. תוס'.

370. גירסת השיטה מקובצת על פי גירסת הגמרא יומא שם. וראה תוס'.

371. היא גירסת הגמרא במסכת יומא, וכן גרסו כאן הראשונים וכן כתבו התוס' במסכת פסחים [כב א]. ומשמעותה שלאחר שיצא לנחל קדרון מועלין בו, לדעת רבי מאיר ורבישמעון, רק מדרבנן.

אבל רבינו חיים [תוס' יומא שם] סובר שמועלין בו מדאורייתא "לפי שבית דין מקדישין אותו".

ועיין שם מה שרצה לתרץ בזה, ומה שהקשו עליו התוס'.

וכתב החק נתן שגם דעת הרמב"ם כדעת רבינו חיים.

וזה לשון הרמב"ם [הלכות מעילה פרק ב

הלכה יא] "כל דמי שחיטת הקדשים, אין מועלים בו, בין לפני כפרה בין לאחר כפרה עד שיצא לנחל קדרון. יצא לנחל קדרון מועלין בו מפני שהיה נמכר לגנות, ודמיו הקדש".

הראב"ד הביין דעת הרמב"ם שהמעילה היא מדאורייתא, על כן השיג עליו וכתב "אותה מעילה אינה אלא מדרבנן".

והפירוש קדמון, גם כן סובר, שמועלין בו מן התורה, אלא, שכתב טעם אחר והוא: משום שחזר לקדושתו הראשונה שהיתה לו קודם שנשחטה. [כמבואר בהערה הבאה].

ומדברי המאירי בחידושו לעבודה זרה [מד א] למדנו ביאור דברי הרמב"ם. וזה לשונו "ומגדולי המחברים [והוא הרמב"ם בסגנון קדשן] נראה, שכתבו שמועלין בהם, מפני שנימכרין היו לגגנים, ודמיהם הקדש". כלומר, המכירה לגגנים היא הסיבה לקדושת הדם, והיא סברת רבינו חיים.

ועוד יותר אפשר ללמוד מדברי המאירי במקום אחר [פסחים כב], ביאור בטעם הראשונים הסוברים שהוא אסור מדרבנן, מפני שהם סוברים: אדרבה! איסור ההנאה בדם, הוא

המשנה, אבל מדאורייתא, אין מועלין.

מעילה. מוכח שאינו קדשי גבוה (372).

דבי רבי ישמעאל תנא: אמרה התורה בפסוק ההוא "ואני נתתיו לכם לכפר", ודרשינן: לכפרה נתתיו לדם, בתורת זריקת קדשים, ולא לדין מעילה, ואין בו דין קדשים לענין מעילה. אמר הקב"ה: נתתיו לכם את הדם בשביל לכפר בשבילכם, ולא שיהא קרוי שלי למעול בו (373).

מנא הני מילי, מנין שאין מועלין בדם מן התורה?

אמר עולא: אמר קרא, אמרה התורה בפרשת דם [ויקרא יז] "ואני נתתיו לכם", ודרשינן: שלכם הוא הדם, כחולין שלכם שאין בהן

לשון הגמרא כאן משמע שהוא גזירת הכתוב "לפני כפרה כלאחר כפרה". ואילו הוא סובר שאחרי השחיטה עוד לפני כפרה, הוי הדם באותו דרגה של לאחר כפרה, ואינו היקש בעלמא. וסברא דומה לזו נאמרה לעיל, דף ד ב ה א, "כל עומד לזרוק כזרוק דמי".

אולם, התוס' בברכות שם מקשים קושיה זו [בסגנון אחר]. ומתריצים: שמה שאין מועלין בדמים, היינו לאחר זריקה.

ומשמע מדבריהם, שקודם זריקת הדם, יש בו איסור הנאה. והקשו שם הצ"ח והמלא הרועים, הלא גמרא מפורשת היא, שאין מועלין בדם גם לפני הזריקה?

הצ"ח מתרץ, שהתוס' סוברים, שמה שאמרה הגמרא שאין מועלים בדם, היינו דוקא שאין איסור מעילה, אבל יש איסור להנות מהדם. [וכבר מבואר כמה פעמים שיתכן איסור הנאה מקדשים ואינו איסור מעילה, עיין הערה 54].

הצ"ח, על פי דרכו, רוצה לבאר שגם רש"י במסכת חולין, בבארו דרשה זו, ובכתבו "ואינו מקדשי ה'", התכוון לומר שאין בו דין מעילה, אבל מכל מקום, אסור בהנאה.

ואילו הפני יהושע [פסחים כב] סובר, שהוא מותר בהנאה לגמרי.

373. רצון לומר: לטובה ולא לרעה, שלא להתערב קטיגור בסניגורו! חידושי המאירי יומא שם.

הגורם למכירתו לגננים. וזה לשונו: "ויוציאים משם לנחל קדרון, ואף על פי שיצאו מגבול המקדש ושאין בהם קרבן מעילה, אסור ליהנות ממנו בלא דמים. ומתוך כך היו רגילין למכרם לגננים לזבל ומקדשים הדמים. וזה שאמר בכאן ומועלין בהם, לא אמרוהו לקרבן מעילה, אלא לאסור מדברי סופרים הנאתם בלא דמים".

וממשיך המאירי "ויש פוסקין מעילה דוקא [כוונתו לדעת "גדולי המחברים"]. ואין הדברים נראין, וכבר כתבנוהו בשלישי של עבודה זרה".

372. כן כתב רש"י [חולין קיז]. ונחלקו הפני יהושע והצ"ח בפירוש דרשה זו. וכמו שיבואר:

לקמן [יב ב] אמר רב הונא בשם רב: המקיז דם לבהמת קדשים, אסור בהנאה ומועלים בו. והקשו שם התוס', הרי בסוגיתנו מפורש שאין מועלין בדמים? ותירצו, שמה שאין מועלים בדמים, הוא, רק אחרי השחיטה, שהדם ראוי לכפרה, ונתמעט מהדרשה "לכפרה נתתיו ולא למעילה", אבל דם בהמה בחייה שאינו ראוי לכפרה, מועלין בו.

וכן כתב רש"י במסכת ברכות [לא א]. ורבינו יונה בברכות שם הוסיף "דכמאן דכיפר דמי", וכנראה, כוונתו לבאר, שעל אף שעדיין לא נזרק, מכל מקום נקרא "נעשית מצוותו" מפני שהוא ראוי לזריקה. [ודברי רבינו יונה מחודשים הם. כי מפשטות

ושוב אינו מ"קדשי ה'". הלכך, על כרחך, לא תדרשנו כך, אלא מה לאחר כפרה אין בו מעילה, אף לפני כפרה אין בו מעילה⁽³⁷⁶⁾.

ותמהינן: ולא⁽³⁷⁷⁾? וכי אין לך דבר שנעשית מצותו ומועלין בו?!

הרי תרומת הדשן, שבכל יום חותה במחתה, יא-ב ותורם את הדשן מעל המזבח, ונותנו במזרחו של כבש, שנעשית⁽³⁷⁸⁾ מצותו, ויש בו מעילה⁽³⁷⁹⁾, שנאמר בפרשת תרומת הדשן [ויקרא ו] "ושמו אצל המזבח", משמע ששם הוא מקום גניזתו, ושם נבלע במקומו, מוכח שהדשן עצמו התרום אסור בהנאה, וכיון שמחתת קדושתו אסור בהנאה, יש בו גם דין מעילה.

רבי יוחנן אמר: אמר קרא [שם]: "כי הדם הוא בנפש יכפר", ודרשינן "הוא" משמע בהוויתו יהא: הוא לפני כפרה, הוא לאחר כפרה⁽³⁷⁴⁾ לעולם דינו שוה. מה לאחר כפרה, שנתן מתנות הדם, אין בו מעילה, כיון שכבר נעשית מצותו, ואין בו צורך גבוה, ואינו מ"קדשי ה'", אף לפני כפרה, אין בו מעילה⁽³⁷⁵⁾.

ומקשינן: ולמה נדרוש כן, ועל אף שאמרה התורה שלעולם דינו שוה, אימא, הרי יתכן לומר בהיפך: מה לפני כפרה יש בו מעילה, מפני שיש בו צורך גבוה, אף לאחר כפרה יש בו מעילה?

ומתצינן: וכי יש לך דבר שנעשית מצותו ויש בו מעילה?! שהרי כבר נעשית מצותו

מצינו שלא ימעלו בו קודם שנעשית מצותו? ומתצינן: מצאנו! עגלה ערופה אין מועלין בו לפני ירידתה לנחל איתן.

עוד מבארים הריטב"א והרא"ש, שנלמד מחטאות המתות, ובתורת כהנים דרשינן שאין מועלין בהן כיון שאינן ראויות למצוה. וכן כתבו תוס' ישנים שם ביומא. ובביאור דבריהם עיין קובץ שיעורים [חלק ב סימן כא].

377. גירסת הגמרא שם.

378. גירסת הגאון יעב"ץ.

379. מפשטת הגמרא משמע שיש מעילה בתרומת הדשן, אף אחרי הנחתה. אבל שיטת הריצב"א [יומא שם] שאין בה מעילה, אלא איסור הנאה בעלמא. ועיין לעיל [הערה 274] שלדעת הצאן קדשים והקרבן אורה והגר"ח והגרי"ז, סובר הרמב"ם כן, שאינו אלא איסור הנאה. [אלא שהרמב"ם סובר כן אף בשאר הדשן].

ועיין בגליוני הש"ס יומא שם להגר"י ענגיל ביאור דברי המאירי.

374. גירסת השיטה מקובצת.

375. שיטת רבינו תם [תוס' יומא שם] שמה שאמרה הגמרא "לפני כפרה", היינו דוקא לאחר שחיטה, אבל הנחה מדם קדשים לפני שחיטה, כגון שהקזו את דמם, מעל מדאורייתא. כמבואר לקמן [יב ב].

והטעם הוא, משום שהדרשה היא ממה שנאמר "הדם הוא בנפש יכפר", משמע, דוקא משעה שהוא ראוי לכפרה.

376. הקשו התוס': אדרבה, נימא בהיפך: "אין לך דבר שלא נעשית מצותו, ואין מועלין בו? והתוס' במסכת יומא מוסיפים: ואין להוכיח מקדשים קלים שאין בהם מעילה לפני זריקת דמים [והריטב"א שם אכן מתרץ כן].

כי מקדשים קלים אין הוכחה, משום שאינם "קדשי ה'" כלל. אבל כל שאר "קדשי ה'", לא